

ми знаємо місця розташування захисних споруд цивільної оборони поблизу місця проживання, роботи, а також оперативно і швидко отримуємо необхідну інформацію про тривоги та інші небезпеки, які з'являються внаслідок ведення бойових дій. Тому вчасно отримана інформація може врятувати життя населення України.

Отже, цивільний захист населення – це дії держави, що направлені на збереження життя і здоров'я населення, захист і збереження територій, навколишнього середовища, майна шляхом своєчасного реагування на небезпеки, які виникають внаслідок воєнного стану, своєчасна ліквідація наслідків ведення бойових дій та соціальна допомога людям, які постраждали від ведення воєнних дій на території нашої країни.

Список використаних джерел

1. Цивільна оборона. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Цивільна_оборона
2. Осипенко С. І., Ткач О. В. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях: посібник для самостійного вивчення населенням способів захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення. Київ, 2019. 48 с.. URL: <https://dsns.gov.ua/navchannya-naselennya-diyam-u-nadzvichaynih-sitaciyah/zahist-i-samopomich-u-nadzvichaynih-situaciyah>
3. Дії учасників освітнього процесу в разі надзвичайних ситуацій. URL: <https://eo.gov.ua/dii-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu-v-razi-nadzvichaynykh-sytuatsiy/2022/01/18/>
4. Грибан В. Г., Казначеев Д. Г., Бойко О. І. Безпека життєдіяльності та охорона праці у схемах : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 228 с. URL: <https://lib.sumdu.edu.ua/library/DocumentDescription?docid=USH.7716952>
5. Арламов О. Ю. Безпека життєдіяльності та цивільний захист : конспект лекцій. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 93 с. URL: <http://opcb.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/09/BZDCZkonspekt.pdf>

ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ БЕЗПЕКОЗНАВСТВА НА УРОКАХ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Горда Катерина Андріївна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

*«Здоров'я – не все, але все без здоров'я – ніщо».
Сократ*

Анотація. Автор досліджує роль дисципліни «Основи здоров'я» для учнів середньої школи у формуванні знань, умінь і навичок здорового способу життя, швидкої реакції у непередбачуваних ситуаціях. Для зацікавлення учнів щодо опанування навичками елементів безпеки життєдіяльності пропонуються вікторини і комбіновані естафети, які допоможуть практично засвоїти правила безпечної поведінки в навколишньому середовищі, негативного ставлення до шкідливих звичок та формування здорового способу життя.

Ключові слова: елементи безпекознавства, основи здоров'я, середня школа, вікторина, комбінована естафета.

На сучасному етапі розвитку постінформаційного суспільства питання збереження власного здоров'я та життя є нагальною проблемою сьогодення, адже постійний поступальний рух науково-технічного прогресу та урбанізація, яка спостерігається з кінця ХХ ст., зумовили виникнення нових небезпек для людини. Потенційні загрози дослідники розподіляють на 5 основних груп:

- *механічні* (селі, град, снігові лавини, небезпеки на підприємствах);
- *фізичні* (шум, іонізуючі випромінювання, підвищена загазованість повітря, підвищений рівень електромагнітного випромінювання, ультрафіолетової та інфрачервоної радіації);
- *хімічні* (промислові отрути і отруйні речовини та отрутохімікати, мінеральні добрива, лікарські засоби використані не за призначенням);
- *біологічні* (отруйні рослини і тварини, патогенні організми, біологічна зброя, інфекційні захворювання);
- *психофізичні* (недоліки органів відчуття, дефекти координації рухів, втома, підвищена емоційність, конфліктні ситуації, відсутність мотивації до трудової діяльності) [3, с. 8].

Стаття 3 Конституції України говорить про те, що *«людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»* [4]. Спираючись на літеру закону, можна з упевненістю стверджувати, що людина як фізично здорова та гармонійно сформована особистість є найголовнішою цінністю та опорою сучасного розвиненого суспільства, а формуванням такої особистості займається школа, яка виступає одним із найважливіших соціальних інститутів.

Метою наших досліджень є розгляд основних засад вивчення безпеки життєдіяльності в середній школі, зокрема, на уроках із навчальної дисципліни «*Основи здоров'я*».

Сучасна школа сьогодні – це не лише місце, де діти набувають нових знань і вмінь, вчать мислити і взаємодіяти між собою. Це, передовсім, безпечне середовище, в якому кожен учень відчуватиме себе комфортно. «*Нова українська школа*», яка стартувала у вересні 2018-го року, спирається на *компетентнісний підхід* до навчання, який базується на динамічних комбінаціях знань, умінь і навичок. Однією із основних компетентностей, яку мають розвивати в собі учні, є «*екологічна грамотність та здорове життя*». Опануванням засад безпечного та повноцінного життя учні сучасної школи можуть під час вивчення курсу «*Основи здоров'я*».

Метою даної навчальної дисципліни є «формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння основами здорового способу життя, навичками безпечної для життя і здоров'я поведінки» [2].

Основними завданнями, які має ставити перед собою вчитель є:

- формування в учнів мотивації дбайливого ставлення до життя і здоров'я;
- ознайомлення учнів з основними принципами, шляхами й методами збереження життя і зміцнення всіх складових здоров'я;
- формування у школярів стійких переконань щодо пріоритету здоров'я як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу людини з урахуванням її індивідуальних особливостей;
- навчання учнів методам самозахисту в умовах загрози для життя;
- ознайомлення учнів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованої на збереження життя і зміцнення здоров'я [2].

Вивчення предмету «*Основи здоров'я*» у середній школі складається з чотирьох розділів:

1. Здоров'я людини.
2. Фізична складова здоров'я.
3. Психічна й духовна складові здоров'я.
4. Соціальна складова здоров'я.

Зasadничі доміанти безпеки життєдіяльності найбільше вивчаються у першому та четвертому розділах чинної програми для загальноосвітніх навчальних закладів.

Безпека життєдіяльності (БЖД) – це наука про комфортну та безпечну взаємодію людини з середовищем, в якому вона перебуває [1, с.7].

У розділі «*Здоров'я людини*» учням середньої школи пропонується вивчати наступні

теми: «Безпека і небезпека. Принципи безпечної життєдіяльності», «Безпека на дорозі», «Небезпеки природного середовища», «Вплив техногенного середовища на здоров'я людини», «Екологічні проблеми довкілля», «Безпека пасажира», «Безпека пішохода», «ДТП. Види ДТП», «Правила пожежної безпеки» та ін. Цей блок навчальної програми допоможе дітям опанувати основні правила поведінки під час непередбачуваних, але можливих ситуацій вдома, школі чи під час канікул, коли учні матимуть вдосталь вільного часу.

Для глибокого розуміння та закріплення учнями нових знань, умінь та навичок вчитель повинен грамотно вибудувати урок, спираючись на основи безпекознавства та загальну обізнаність школярів. Для цього варто урізноманітнити звичний урок, використовуючи практичний метод навчання, – запропонувати учням вікторини із основ безпекознавства.

Формат «запитання-відповідь» буде цікавим для школярів 5-го класу, адже змусить учнів активізуватися та швидко включитися в роботу, і в той же час вчитель матиме змогу почути та оцінити відповіді більшості дітей.

Наприклад, підготуємо вікторину «Не страшні нам небезпеки» з наступними орієнтовними запитаннями, на які мають відповідати учні:

1. Що означає вираз «здоровий спосіб життя»? (*Дотримання режиму дня, ранкова гімнастика, повноцінне харчування, відсутність шкідливих звичок*).

2. Яку ситуацію ми називаємо надзвичайною? (*Коли порушуються нормальні умови життя і діяльності людини, що призводить до загибелі людей, матеріальних збитків*).

3. Яка бочка більш небезпечна: наповнена бензином чи порожня з-під бензину? (*Більш небезпечною є порожня бочка, оскільки всередині в ній може утворюватися вибухонебезпечна концентрація парів бензину*).

4. Які види кровотечі ви знаєте? (*Артеріальна, венозна, капілярна, паранхематозна*).

5. Які рослини не можна вживати в їжу? (*Усі невідомі ягоди, гриби, фрукти, немиті продукти рослинного походження*).

6. Де небезпечно стояти під час грози? (*Під деревом, на відкритому полі чи майдані, під лінією електромережі та ін.*).

7. Що може слугувати найпростішим укриттям? (*Підвальні приміщення, щілини*).

8. Які стихійні лиха ви знаєте? (*Пожежі, повені, землетруси, зсуви, обвали, снігові лавини*).

9. Які засоби індивідуального захисту ви знаєте? (*Ватно-марлеві пов'язки, респіратор, протигаз*).

10. Що є небезпечним у вашому домі? (*Газова плита, електроприлади, відкриті крани тощо*) [5].

Під час вивчення 4-го розділу предмету «Соціальна складова здоров'я», учням середньої школи пропонуються наступні важливі теми з безпеки життєдіяльності: «Соціальна небезпека інфекційних захворювань та запобігання дискримінації людей, що мають (ВІЛ, туберкульоз, ОРВІ тощо)»; «Безпека в побуті і навколишньому середовищі»; «Поведінка в екстремальних ситуаціях»; «Безпека руху велосипедиста»; «Хвороби цивілізації»; «Глобальні загрози, породжені діяльністю людини та їх вплив на здоров'я» та ін.

Важливість вивчення цього розділу полягає в засвоєнні учнями правил безпечної поведінки в навколишньому середовищі, негативного ставлення до шкідливих звичок та формуванню здорового способу життя. Для закріплення нових знань, умінь та навичок учитель може запропонувати кілька видів роботи: практичне заняття з вирішенням ситуаційних завдань; брейн-ринг; командні змагання, естафети.

Наприклад, організуємо комбіновану естафету між учнями 9-х класів «Безпечно здоров'я – щасливе життя». Кожна команда має свою форму, девіз, знак, нашивки тощо. Естафета складається із шести етапів, на кожному із яких учасники можуть заробити 10 балів.

Етап 1. Подолання перешкод. Учасники: по двоє з кожної команди. Учні на швидкості

долають перешкоди, не наступаючи на них.

Етап 2. Подолання зони забруднення в протигаззах. Учасники: по двоє з кожної команди. Учні виконують норматив № 1 (надягання протигазів), на швидкість долають перешкоди.

Етап 3. Надання медичної допомоги. Учні демонструють правила перенесення потерпілого. Учасники: «санітарна дружина» – 5 осіб, «потерпілий» від кожної команди.

Етап 4. Подолання радіоактивної зони. Учасники: один учень із команди одягає ЗЗК у вигляді комбінезону й долає зону 30-50 м.

Етап 5. Віджимання. Учасники: один учень із кожної команди віджимаються від землі 1 хв і біжить 100 м.

Етап 6. Кидання рятівного кола на влучність. Учасники: один учень із кожної команди. Із двох спроб треба влучити в центральне коло або мішень. Після цього учень біжить 100 м і фінішує. Після загального підрахунку балів визначається переможець [5].

Отже, спираючись на вищезазначене, можна сказати, що сучасний багатоманітний світ дає людині безліч можливостей для пізнання та самореалізації, але разом з тим він приховує в собі чимало небезпек, які чигають чи не на кожному кроці. Завдання сучасної школи загалом, та дисципліни «Основи здоров'я» зокрема, полягає у формуванні знань, умінь і навичок здорового способу життя, швидкої реакції у непередбачуваних ситуаціях, свідомого та безпечного використання електричних приладів та інших засобів у побуті та ін.

Також варто зауважити, що *холістичний підхід* (розуміння здоров'я як цілісної системи) до вивчення курсу неможливий без опанування усіх складових здоров'я, серед яких вивчення елементів безпеки життєдіяльності в середній школі є необхідною передумовою навчання та виховання всебічно розвиненої особистості, яка зможе впевнено діяти під час будь-якої загрози своєму життю та здоров'ю.

Список використаних джерел

1. Бедрій Я. Л. *Безпека життєдіяльності*: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2009. 286 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти від 23 листопада 2011 р. № 1392 // *Офіційний вісник України*, 2011 р., № 33, ст. 1378.
3. Зеркалов Д. В. *Безпека життєдіяльності* : навчальний посібник. К.: Основа, 2011. 526 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 3.
5. Січко С., Денисенко О. Спецвипуск «Охорона праці та безпека життєдіяльності». *Директор школи*. 2012. № 23-24. С. 4–87.

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПИТАННЯМ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ВИСТАВКОВИХ ПРИМІЩЕНЬ В РАМКАХ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ «ОСНОВИ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Гриценко Лариса Олександрівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Анотація. У статті розглядаються питання пожежної безпеки під час виставкової діяльності у процесі підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Ключові слова: пожежна безпека, виставкові приміщення, виставкова діяльність, освітній компонент «Основи виставкової діяльності».

Людина з моменту народження і до останніх днів користуючись органом зору звикла сприймати як природу так і наслідки своєї діяльності. В умовах товарно-грошових відносин,